

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa

VIII. évfolyam 93. szám

2004. november

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék,,,”
(Vörösmarty Mihály)

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
- hívtat és hívatlanul – mindenkit szeretettel vár a
Budapest, V. Semmelweis utca 1-3. I. emeleti zeneterembe

Lapunk az interneten: www.magy-orm.axelero.hu honlapon.
Elektronikus levélcímünk (E-mail): magyar.ormeny@axelero.hu

Az örmény esküvő üzenete

A pap imájában ószövetségi házassági példákat sorol fel, melynek végén:

„Áldjon meg titeket a Szentséges Szűz Mária, Dávid utódja, akitől született a világ Megváltója, és koronázzanak meg titeket az összes szentek az égben!”

Koronát helyez az új házasok fejére, ahogyan az eredetileg a görög szertartásban is szerepel. Majd imájában a pap a kánai menyegzőre és az utolsó vacsorára hivatkozva egy pohár bort áld meg, melyet az új házasok közösen fogyasztanak el. Félreértések elkerülése végett, ez nem áldozás!

Am keleti felfogás szerint szimbolikus értéke van, mintegy a közös pohárból való ivással pecsételtetik meg a házasság. Magyarországi lakodalombokban szokásos, hogy a fiatal pár közös tányérból levest kanalaz, ezzel is kifejezve együttélési szándékukat.

A közös pohárból ivást egy ének követi:

**„Ti, akik előrelátó bölcsességgel rendelkeztek,
elhelyeztétetek házasságotokban a szent egyház misztériumát...”**

S itt gondoljunk a Szent Páltól felolvasott levélrészletre...

Dr. Sasvári László

*****

'56-ra emlékeztünk

Tűz!

Október a magyar-örmények számára az emlékezés hónapja.

Vissza-visszatérő gondolatunk történelmünk forradalmak, bukások, talpraállások közepette is megmaradásunk lehetőségét kutatja.

Az októberi Klubest *rendhagyó történelemóra* volt, melyet *Kilyén Ilka*, a marosvásárhelyi Nemzeti Színház művésznője tett emlékezetessé.

Az érkező vendégeket az '56-os forradalom világhírű jelképe fogadta - a piros-fehér-zöld lyukas zászló, égő gyertya és a kegyelet virágai. Balassa Sándor: 301-es parcella című zeneműve hangolt rá bennünket a drámai események hangulatára. A 104. Erdélyi Örmény Gyökerek klubest háziasszonya, *dr. Issekutz Sarolta* elnök asszony üdvözölte a klubtagokat.

A Szabad Kossuth Rádióból Nagy Imre 1956 november 4-én, hajnali 5 óra 20 perckor elhangzott segélykiáltására sokan emlékeznek: *„Itt Nagy Imre beszél, a Magyar*

Népköztársaság Minisztertanácsának elnöke. Ma hajnalban a szovjet csapatok támadást indítottak fővárosunk ellen a nyilvánvaló szándékkal, hogy megdöntsék a törvényes magyar demokratikus kormányt. Csapataink harcban állnak. - A kormány a helyén van! - Ezt közlöm az ország népével és a világ közvéleményével! ...Kevés az idő!...Segítsetek Magyarországon! Segítsetek a magyar népen! Segítsetek a magyar írókon, tudósokon, munkásokon, parasztoikon, értelmiségi dolgozókon! - Segítsetek! Segítsetek! Segítsetek!..."

Válaszként felcsendült egy régi katonadal -, és záporoztak az emlékek, versek, hiteles dokumentumok, népdalok, átkok és imádságok, a MI HUSZADIK SZÁZADUNK nehéz óráit idézve.

Kilyén Ilka bámulatos közvetlenséggel idézte az Erdélyből, Lisznyóról (Kovászna megye) Kanadába menekült magyar író emlékezeit, kislánykorából. A falu férfiai titokban ezer kilométert tettek meg szekéren és gyalog, hogy a forradalmároknak segíthessenek. Végül megverve, összetörve, reményvesztetten tértek haza a magyar-román határról.

A forradalom leverését követő megtorlás iszonyatos, a határ mindkét oldalán.

Az előadást szerkesztését is a színésznő, Kilyén Ilka vállalta magára, melyből nem hiányozhatott a XX. század nagy magyar tragédiája, az első világháború utáni békediktátum - TRIANON. Már több mint 80 éves vereségünk, szétszabdolásunk: Trianon. Újabb ködöt-ozlató ismeret a titkos román-francia szerződésekről. A román csapatok megszegve korábbi meg nem támadási szerződésüket, francia irányítás alatt lerohanják Erdélyt. Berthelot tábornok 1918 december 24-én elfoglalja Kolozsvárt. 1919 júliusában átlépik a Tiszát, és röviddel később, augusztus 4-én Budapestet taposta már a román bocskor. Mardaescu tábornok elfoglalta az összes stratégiai fontosságú intézményt, katonai cenzúrát vezetett be, és elkezdte az ország szisztematikus kifosztását.

Mit tehet ezután a magyarság?

Kós Károllyal együtt bátran összefogásra buzdít és épít.

„Régi zászlónk összetépve, fegyverünk csorba, lelkiünkön bilincs.

*De tudom: talpra **kell** állanunk mégis.*

De tudom: újra kell kezdenünk az izzadságos, nehéz munkát.

Tudom: vágni fogjuk kemény, vad sziklába az utat, melyen egy kemény, régi nép lép majd velünk és utánunk újra csak felfelé!"

Ezen az estén a legnagyobb szellemek társaságában voltunk: Kós Károly, Dutka Ákos, Fáy Ferenc, Farkas Árpád, Eörsi István, Dancs Rózsa, Wass Albert.

Kabdebó Tamás magyar-örmény költő '56-os versét (Memento libertatem) mi magyar-örmények több rétegében tudjuk-érezzük:

„...Ne búsulj, semmi sem tart örökké,

Százötven év alatt se lettünk törökké!"

Mezőségi katonadalok, egyházi énekek, csángó dalok fokozták a versben lüktető, pattanásig feszülő gondolatokat.

Az előadás végén hosszú vastappsal ünnepelte a közönség a nagyszerű tehetségű marosvásárhelyi színművésznőt. *Kilyén Ilka* meghatódva köszönte meg a közönség lelkesedését, és bár előadó estjeivel sokfelé járt már - mint mondta - hasonló meleg fogadtatást sehol sem tapasztalt.

Páratlan dokumentum került napvilágra, mellyel *Dr. Issekutz Sarolta* elnök asszony ismertette meg a hallgatóságot: Mansfeld Péter halálra ítéelésének végrehajtási jegyzőkönyve. Az ítéletet meghozó „hóhérok testülete" megbecsüléstől és tisztelettől övezve tovább élt e társadalomban, mert a gaztettek eddig rejtve maradtak.

Az est második részében tangóharmonika muzsikát hallhattunk *Keszy-Harmath Gergely* előadásában.

A műsorába válogatott művek bár nem illettek az ünnep hangulatához, mégis a közönség nagy szeretettel fogadta tizennégy év után újra megszólaló muzsikáját. A taps, a bátorítás reméljük továbbviszi pályáján az egykor országos versenyek győztesét.

Az örmény konyha pompás ízei tették beszélgetőssé a klubestet, ahol közel százan gyűltünk össze, hogy hagyományainkat továbbra is megőrizhessük .

Az est rendezője a XI. kerület Örmény Kisebbségi Önkormányzat volt, *Harmath Kálmán* elnök úr szavai zárták ezt a meghitt találkozót.

Várady Mária

Valamennyi emlékhelyen az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elhelyezte az emlékezés koszorúját, virágait.

*****

Forradalmi emlékhely

Pongrátz Gergely múzeuma az igazság szentélye

A világhírűvé vált budapesti Corvin köz Bajusz névre hallgató egykori harcosa és parancsnoka önerőből teremtette meg Magyarország első és mind ez ideig egyetlen '56-os Múzeumát. *Pongrátz Gergely* négy év kemény munka után valósíthatta meg régi nagy álmát. *Pongrátz Gergely* két évig Budapesten működtetett múzeumot, ahonnan 1995-ben el kellett jönnie. Régi bajtársait meglátogatva bukkant rá Kiskunmajsán az egykori népiskola épületére. Négy év munka, a romos iskola rendbetétele után valósíthatta meg régi tervét *Pongrátz Gergely*, 1999 tavaszán végre felavathatták az 56-os Múzeumot.

A megnyitás után két hónappal *Homoki János*, a Honvédelmi Minisztérium politikai államtitkára tett látogatást a múzeumban, aki úgy fogalmazott „ez nem is múzeum, hanem egy valóságos szentély”. A felújított épületben két tantermet alakítottak át kiállító teremmé. Az egyikben eredeti, korabeli relikviák kaptak helyet; térképek, fegyverek, zászlók, könyvek, dokumentumok. A másik helyiségben az 1956-os Corvin közü enteriőr mellett helyet kaptak a szabadságharcosok képzőművészeti alkotásai, emléktárgyai, valamint újságcikkek és fotók is.

Igazi kuriózumként hat az a hatalmas lyukas zászló, mely a forradalom napjaiban eredetileg a Sztálin-szoborral szemben egy villanyoszlopra volt felkötve. 1956. november végén vette le onnan egy férfi, aki ez ideig a padlásán rejtegette. Hasonló „kincs” az újpestiek zászlója is, mellyel akkoriban a hősi halottakat takarták be. A kiállítási tárgyak közel felét maga a múzeum vezetője szerezte be, a többit bajtársak és magánszemélyek gyűjtötték össze, és adományozták a 2002-ben Kiskunmajsa díszpolgárává avatott *Pongrátz Gergelynek*.

A múzeum udvarán - a Hadtörténeti Intézet és a Hadtörténeti Múzeum jóvoltából - különböző lövegeket és egy T 55-ös harckocsit is kiállítottak.

- Szerencsére rengetegen látogatják a múzeumot, folyamatosan jönnek szerte az országból. Van, hogy napi háromszázan is fordulnak meg itt - büszkélkedik a Corvin köz egykori parancsnoka.

A múzeummal szemben, az út túloldalán festői környezetben épített kápolnát az '56-os *Történelmi Alapítvány Csete György* tervei alapján.

A forradalom és szabadságharcban elesett hősök és a későbbiek során kivégzett mártírok emlékére épült kis templomban minden hónap utolsó vasárnapján szentmisét tartanak. A szentély mögötti falon az 1956-os szabadságharc 340 mártírjának emléktáblája idézi fel a forradalom leverését követő megtorlások kegyetlenségét. A kápolna mennyezete az égboltot szimbolizálva csillagjegyeket ábrázol. A jobboldali fülkében minden látogató megkongathatja a lélekharangot, melyet a kiskunmajsai múzeum adományozott az egykori forradalmárnak, baloldalt Tóth Ilona szobra tekinthető meg.

Külsejét tekintve, két torony fogja közre a templom bejáratát. Az alkotók az '56-os harcok tüzeit és az összecsapások utáni romos állapotokat jelenítették meg az épületen. A

templom előkertjében, fák ölelésének hűvösségében csodálható meg az egyetlen, Jézust ülve ábrázoló tölgyfaszobor, melyet egy litvániai fafaragó készített.

Pongrátz Gergely idén júniusban indította el az '56-os Ifjúsági Tábort is. A 49 férőhelyes táborba 5-5 gyermek érkezik négy magyarországi és négy határon túli iskolából.

A tábor legfőbb célja, hogy a fiatalok megismerkedjenek az 1956-os magyar forradalom igaz történetével, valamint, hogy igaz magyarságot tanuljanak a Vajdaságból, Erdélyből, Kárpátaljáról és a Felvidékről érkező gyermekektől. Szombatonként vetélkedőkön tehetik próbára a tábor alatt megszerzett tudásukat a diákok, melynek kérdéseit a szervezők a meghívott neves vendégek, sportolók, politikusok és történészek előadási alapján állítanak össze.

- Kötelességemnek érzem megőrizni a több mint négyszáz Corvin közti hősi halott emlékét. Tizenöt év után itt az ideje, hogy az iskolákban a meghamisított történelem helyett végre az igazságot tanítsák - mondta lapunknak Pongrátz Gergely.

Cs. Zs

Demokrata 2004/43.

(Október 18-án a Fővárosi Örmény Önkormányzat és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület szervezésében rendezett zárandókúton utitársunk volt Csere Zsuzsa is, a cikk szerzője. Szerk.)

*****

1956. októberében történt,
avagy
gondolataim a kiskunmajsai kirándulás kapcsán ...

2004. október 18-a délelőtt. Autóbuszal utazunk Kiskunmajsára, hogy megtekintsük Pongrátz Gergelynek, a Corvin-köz hőségének, ebben az alföldi városkában alapított emlékmúzeumát.

Nézem a tájat, felidézem gyermekkori emlékeimet. Október 23-án én nem tudtam, milyen hatalmas történelmi esemény zajlik körülöttünk, csak a szülők feszült arckifejezése, a rádióból végnélkül sugárzott zene, az időnként bementett hírek sejtették velem, hogy drámai a helyzet. Aztán a következő napok bizonyossá tették az én gyermeki lelkemben is, hogy Budapesten élet-halál harc kezdődött, az utcákon fekvő halottak, a rommá lőtt házak a sokat hallott háború rémségeit idézték.

November 1-én, Mindenszentek estéjén, édesapám kezét fogva, sétát tettünk a kihalt városban. Az ablakokban mindenütt gyertyák égtek, csend és békesség honolt, és apukám egy szebb jövőről beszélt nekem.

És három nap múlva, november 4-én elszabadult a pokol... Most, felnőtt fejjel próbálom megfogalmazni az akkori eseményeket egy szép vers segítségével.

1956. október 23-án a magyar nemzet történelmének legdicsőbb napjára ébredt. A nemzet ifjúsága - mint hajdanán 1848-ban - vezére lett a kibontakozó forradalomnak, a-nemzet akaratának zászlóvivőjévé vált.

*„Hallod magyar? Kárpáton át a szél
Feléd süvölt! A lengyel talpra kél!
Lerázza már a muszka rabigát ...
Tiport hazáért fel, magyar diák!*

*Petőfi lelke ébred, álma múl'
Magyar kebelben újra lánggra gyúl,
Megint csak ő vezérel szent tusát
S rohamra ront a pesti ifjúság."*

Az '56-os forradalom és szabadságharc egyik kiemelkedő színtere Budapesten a Corvin köz. Itt harcolt a magyarörmény származású, szamosújvári születésű ifjú ember: Pongrácz Gergely is.

*„Fegyvertelenre támadt fegyveres,
A gyáva muszka ily babért keres!
A nép hátába rontnak tankjai,-
Örök csúfságot fognak vallani!*

*Nők, gyermekek, diákok esnek el,
Kegyelmet itt senki nem esdekel.
Tankokra ront a hős, dühödt tömeg,
Hogy pusztá kézzel vívja, győzze meg!"*

A szabadságvágy elemi erővel tört fel az emberekből és órák alatt kovácsolta egységbe a nemzetet. Lelket lehelt az országba, erőt és igazi felszabadultságot adott.

*„Aján szabadság méze izelít,
Habzsolva issza szép reményeit.
Dal csendül szívből s magasba tart:
Segítsd meg, Isten, áldd meg a magyart!*

*Mozdul a nép és indulót dalol
És - nézd csak - égből vagy a föld alól
Előkerül a régi lobogó,
Köszönti „éljen" égis harsogó!"*

Az történet végre, amit az emberek akartak, kezükbe venni az irányítást, szép és okos szándékok voltak, mert a nemzet felemelkedéséért küzdöttek.

*„Véren, halálon, pusztuláson át
Rohamra hívnak régi harsonák,
Rákóczi, Kossuth intenek neki:
A nép a várost most söpörje ki."*

A világ leghatalmasabb hadseregének megszállásra berendezkedett hadosztályai álltak szembe a fegyvertelen, szabadságáért bátran harcoló magyar emberekkel.

*„A zsarnok érzi, int a végzete,
Gyalázatát hát hadd tetézzé be:
Nincs benne gátlás, lelkiismeret
Csak mentse meg a szovjethadsereg*

*Város körül a vasgyűrű szorul
S megfojtaná - ha tudná - gonoszul
Az ébredő szabadság életét
... Sakálhoz illő szándék, oly setét!"*

A Nagy Imre vezette kormány november 5-re meghirdette az élet, a termelő munka

újrakezdését. Győzött a magyarok forradalma!

*„Vihar után a főváros egén
Szivárvány támad és ezer remény
Győzött a nép és biztat a jövő,
El is inalt a legtöbb cselszövő.*

*Ha muszka nincs, a bábja félhalott,
Veszett helyét sietve hagyja ott.
Új kormány jó, nem még az igazi,
A nép, az fogja azt választani."*

De a verőfényes, csodálatos magyar hajnalt a legfeketébb gyász napjai váltották fel. November 4.-e hajnalán a korábban kivonulást ígérgető, közben új hadosztályokkal feltöltött szovjet hadsereg rátámadt a forradalom győzelmét ünneplő, boldog Magyarországra.

*„A város alszik, békés gondtalan,
Sok év után ma boldog álma van.
Reggelre már a muszka elvonul
S magyar lesz újra az országon úr!*

*Az álma élénk, véli hallani,
Miként dübörögnek muszka tankjai ...
Nemcsak dübörgés . Sok-sok robbanás!
Uram segíts! Ez légitámadás!*

*Ágyuk tüzelnek, sok ház lángra gyúl,
A gyáva zsarnok orgiája dúl:
Gyanútlan népre orvul támadott,
Gyalázat ennél egy se volt nagyobb!"*

A nemzetáruló helytartók janicsárjai rejtekhelyeikről előmerészkedve visszaállították a magyar nép által annyira gyűlölt népi demokráciát, a kommunisták hatalmát. A hiénák és sakálók százakat húztak bitófára, ezreket öltek, tízezreket börtönöztek be, és magyar százezreket űztek Nyugatra.

*„ A muszka vérszemet azért kapott,
Mivel tétlennek látta Nyugatot,
Hát letiport s mosott emez kezét ...
Nagyobbat - vajon - melyik vétkezett?*

*Kiált a vád: Világ kisemmizett!
Eladta népünk! Mindent elhiszek,
- Nyugat terén oly törpék a „nagyok”-
Csak egyet nem, hogy Isten elhagyott!"*

1956 halott hősei szikrázó fénnel világító fáklyák, melyek addig fognak égni és világítani, míg egyetlen magyar él bárhol ezen a földtekén.

„Örök Igazság, élő s nem halott,
Kigyúl egünkre még a csillagod!
Gonoszra vár a szörnyű számadás,
A sírba zártra meg a feltámadás!

Továbbra is ha híven összetart,
Megáldja Isten végre a magyart,
Reá mosolyog s áldása megfogán.
Hazánk szabad lesz, - élhet boldogan!"

(*A versrészleteket Zsitvay Tibor püspök, teológia tanár „Csodákat tett a magyar őserő” c. elbeszélő költeményéből idéztem, amelyet 1956. decemberében írt.)

Napsütéses, szép időben utazunk, végig a Kiskunságon.

Kiskunság: homokbuckás hátság a Duna-Tisza közén, a Gödöllői dombság és Bácska között, 120-170 m magasságban a tengerszint felett. A felszín félig kötött futóhomok, amely a jégkorszakban rakódott le a Duna ártereiről. A homokot nagyobb mértékben csak a 19. századtól kötötték meg. Természetes tölgyesek és nyírligetek, ültetett akácok és erdeifenyő erdők tarkítják.

Ezen a szép alföldi tájon fekszik *Kiskunmajsa*, a 13.000 lakosú község. Lakói baromfityenészéssel és rozstermesztéssel foglalkoznak.

Itt vásárolt 1995-ben egy romos iskolát Pongrátz Gergely azzal a szándékkal, hogy emlékmúzeumot rendez be a még megtalálható '56-os relikviákból, mementót az utókorra.

Négyévi kemény munkával elkészült az épület helyreállítása és 1999. márciusában *Tempfli József* püspök szentelte be a múzeumot.

Pongrátz Gergely személyesen kalauzolt végig bennünket. A bejáratnál szemben hatalmas felirat:

„ 1956. A múlt erős gyökér,
jelen és jövő belőle él.”

A tablón korabeli fényképek, körben a falakon a forradalom eseményeit megörökítő festmények, tárgyi emlékek, megégett lyukas zászlók, mártírhalt hősök fényképei, személyes tárgyak.

„Corvin közti srácok voltak,
Géppisztollyal, étlen, szomjan
Verekedtek - s édesanyjuk
Egyikről sem tudta, - hol van.”

Hősiesen, halált megvető bátorsággal harcoltak az '56-os forradalomban a gyermeklányok-fiúk. Gyermekszívvvel feláldozták életüket a hazáért! Nincs a világtörténelemben ehhez hasonló tiszta forradalom, ahol 14-16 éves gyermekek ilyen önfeláldozó bátorsággal harcoltak a szabadságért. Nem lehet megrendülés nélkül tudomásul venni, amit ezek a srácok véghezvittek! A nemzet büszke rájuk, és csak siratni tudja a megölt és kivégzett gyerekeket. Van még egy olyan rendszer, amely a gyermekeit is halálba küldi? Egyedülállóan csak a kommunizmus! (Mansfeld Péter két évig volt börtönben, hogy 18. életévét betöltve kivégezhessék).

„Pesti srácok”: *Bajusz* (Pongrátz Gergely), a *Pongrátzok* (testvérei), a *Gyurka*, a *Falábú Jancsi*, az *Attila*, a *Doki*, a *Pufi* és a többiek...

A lányok: a *Kócos*, a *Jutka*, a *Zsuzsa* és a többiek...

Olyan cselekedtek, amely egyedülálló a magyar történelemben. „Mindent a Hazáért!” Nem parancs kényszerítette őket a bátorságra, hanem a haza szeretete, amely több volt minden fegyvernél.

Hallgatom a „házigazda" visszaemlékezéseit, a harc részleteit. A fényképeken látom a lerombolt Üllői úti házakat. És lelki szemeim előtt megjelenik a gyermekkori iszonyat: én ezeket személyesen is láttam akkor, hiszen alig 600 m-re laktunk, a Ráday utca elején! Láttam azt a jelenetet is, amikor a Kálvin téri tűzfalról (a Baross utca és a Múzeum utca közötti ház tűzfaláról) a feldühödött emberek leszedték a vörös csillagot. Láttam a Köztársaság téren a megégett embereket, a Tolbuchin (ma Vámház) körúton a kiégett tankot. Hiszen ott laktunk a tűzfészek közvetlen közelében. A gyermeki emlékezet mindent eltárolt az agyban, és a dokumentumok szemlélése felidézte az akkori félelmetes napokat.

Egyik útitársunk (*Dr. Czappán György*) szájszész orvosként dolgozott 1956-ban a Szent István Kórházban. Ő mesélte el az alábbi megható történetet.

Október 23-án már folyt a vér a pesti utcán, október 24-én nyilvánvalóvá vált, hogy a harcokban rengetegen sérültek meg. Október 25-én reggel nagy csoport nő közeledett a Szent István Kórház kapujához. Urológus kollégájával kiment megkérdezni, miért jöttek. Megható, és egyúttal megdöbbentő volt a válasz:

- Jöttünk vért adni a sebesültek számára.
- De honnan jöttek ilyen sokan, a városban nincs közlekedés?!
- Dunakeszről, gyalog jöttünk. - És mikor indultak el?
- Tegnap este.

(Tehát az első drámai nap után már felébredt a segíteni akarás a magyar nőkben, a magyar anyákban. Egész éjjel gyalogoltak, hogy a forradalom harmadik napjának reggelén vérükkel segítsenek súlyosan sebesült, vagy haldokló embertársaikon.)

A történet hallatán elhomályosult a szemünk. Két élő tanú beszélt a magyar forradalomról. Mindkettő harcolt: az egyik a Corvin közben a szabadságért, a másik orvosként, kórházban a sebesültek életéért.

A múzeummal szemben áll a Kossuth-díjas építész, *Csete György* temploma, amely a forradalmat szimbolizálja égre tekintő tornyával, és a levert szabadságharcot a félbetörött, csonka toronnyal. Golyónyomok, sérülések szimbolizálják az 1956-os drámát. A kápolna belsejében fekete márványtáblákon a kivégzettek nevei, két üres tábla a névtelenek emlékére készült. *Tóth Ilonka* (kivégzett szigorló orvos) szobra megrendítő hatású a picike oldalkápolnában.

A falon körben koszorúk: az ide látogatók hozták kegyeletük jeléül. (Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület részéről mi is elhelyeztük az árvalányhajás fűzfakoszorúunkat.)

A templom előtt nagyméretű, faragott, ülő Krisztus szobor:

Rimantas Zinkevicius litván művész ajándéka, 6 nap alatt faragta ki tölgyfából. A felirata: „Atyám, hogy engedhetted meg ezt?”

Pongrácz Gergely a saját költségén és adományokból berendezett egy tábort a múzeum szomszédságában, ahol a hazai és a határon túli magyarság gyermekei tölthetnek el egy-egy hetet a nyári szünidőben, hiteles történelemtanulással, sportolással, igényes időtöltéssel. A jövő nemzedékében ápolni kell a magyarságtudatot, a hazaszeretetet.

„Ó ifjúság! Magyar ifjak!

Értsétek is szavainkat.

Nemzetünket: őt szeretjük,

Néppel együtt - földdel együtt.

Ó ifjúság! Magyar ifjak!

Hallottátok szavainkat.

Ez a fészek ősi fészek,

Imádjátok - őrizzétek."

(*Fejér György János*: Igazunk ötvenhat.)

Csikszentgyörgyi Ficzus Margit

*****

Egy marék széna

1944. június 2. Ez a dátum minden kolozsvárinak tragikus, szomorú emlék. Akkor kopogott be hozzánk is a háború, a maga meztelen valóságában: közel háromezer áldozata volt a bombatámadásnak. Ezen a napon veszítettem el édesanyámat és kishúgomat.

Haláluk emléke azért nyomaszt kitörölhetetlen gyötrelemmel még most, hatvan év után is, mert nekem is otthon kellett volna lennem velük. Sok éve élek távol szülővárosomtól, de a haláluk miatt érzett fájdalom nem fakul, s legyek bárhol a világon, június elején mindig visszatérek a Házsongárdban lévő sírhelyükhöz.

Nem, nem felejtettem, hogy engem édesanyám mentett meg. Az már a sors különös fintora, hogy ebben nagy szerephez jutottak a nyulaim is. Pedig csak két nyulam volt. Etetésük mégis mindennap gondot jelentett.

Június elsején az állomáson túli Újfalvi utcai házunk előtt egy szénásszekér dőcögött el „egy egész évre való” nyúleledellel. Azonnal izgalomba jöttem, hiszen mennyi burjántépéstől, utánajárástól szabadulnék meg, ha nekem ennyi szénám lenne...

Egy marék szénát csemtem el a tovadöcögő szekérről. De tizenegy évemmel nem lehettem túl gyakorlott tolvaj, mert a hóstáti ember meglátott, és dühösen szitkozódni kezdett. Erre jött ki édesanyám a házból...

Még ma is ég az arcom attól, amivel a hóstáti ember szidalmát megtoldotta. Azonnal belódított a fürdőszobába, és rám zárta az ajtót:

- Ilyen szegyen! - kiabálta kipirulva, s szinte sírva. - Ott ülsz, amíg apád hazajön! Majd ő ellátja a bajodat!

Kereskedő apámnak a Kossuth Lajos utcában volt üzlete, így a déli ebédszünetben - amikor mindig hazajött - tudhatta meg „höstettemet”. Ő is szörnyű dühös lett, s rám ripakodott:

- Holnaptól velem jössz az üzletbe! Nem tekeregsz többet.

Lógattam az orrom, úgy tűnt, méltatlanul nagy a büntetés. Végleg oda a drága vakációm, a szépnek ígérkező nyár minden öröme.

Így történt, hogy június másodikán már reggel hét órakor felköltött édesapám:

- Öltözz! Mától kezdve velem jössz az üzletbe, ez lesz a nyári programod. Kelletlenül bújtam ki az ágyból, kedvetlenül öltözködtem, s most már nemcsak az elpuskázott nyaram jutott eszembe, de az is: mi lesz a nyulaimmal?

Végigbaktattunk az utcákon (ma Ecaterina Teodoru), behúzott nyakkal igyekeztem lépést tartani apámmal, de sértetten, durcásan egy gondolatnyival mögötte maradván. Rettenetes zavaromban azt hittem, hogy az utcánkból mindenki bennünket néz - Drinceanuék, Lenkeiék, Halaiék, Krizsánék, de még a sarki vendéglősök, Bükkösök is - és bizonyára összesúgnak: úgy kell a mihaszna Antinak, megérdemli a sorsát!

Gyönyörű napfényes idő volt. Egyetlen felhő sem kószált az égen. Ettől még jobban sajnáltam a szívem: hiába süt a nap, ha engem elnyúl az üzlet árnyéka. Pedig azt sem tudtam, mi vár, milyen feladatokat szór rám, mivel büntet apám. Így, amikor kinyitotta az üzletet, csak álltam és bámészkodtam, s kissé megszeppenve váltogattam a lábaimat. Akárha megfeledezett volna rólam apám, a maga reggeli dolgát végezte, jött-ment, mintha ott sem volnék, csak követtem a szemem sarkából minden mozdulatát, s sértett mogorván vártam, mikor kerül rám a sor.

Beavatásom azonban elmaradt. Akárha az én biztatásomra szólalna meg, fölvisítottak a szirénák. Apám is megtorpant, de hát hozzá voltunk szokva e hanghoz. Azokban az időkben mindegyre vijjogni kezdtek a szirénák, de szerencsére sohasem történt semmi, rendszerint egykettőre lefújták a riadót. Ezt a riadót sem vette komolyan senki. Mégis, hogy ne legyen baj, bezártunk, és lementünk az óvóhelyre. Itt még viccelődtek is, nevetgéltek, egy kicsit

mindenki félvállról vette a légiveszélyt, s vártuk, hogy lefűjják.

Aztán elszabadult a pokol. A robbanásoktól remegett minden, mintha fölöttünk, az emeleten duhaj gyermekek csapkodnák megveszekedett kedvvel az ajtókat, rezegetnék az ablakokat. Csak ültem a helyemen, s mint aki valójában nem tudja, mi történik, ámulva pislogtam. Apám nagyon is tudta. Ahogy rápillantottam, arcán láttam a félelmet, ettől én is félni kezdtem.

A gépek hullámokban támadtak, s egy-egy beálló süket csendben még a lélegzeteket sem lehetett hallani, hogy aztán mindenki egyszerre kezdjen hadarni, majd elhallgattak hirtelen az újrakezdődő dübörgésre, ézengésre és összehúzódva szegezték tekintetüket a pinceport szítáló boltozatra. Amikor végre hosszabbra nyúlt a csend, s azt hittük, talán vége, de még nem fűjták le a légi riadót, egy ismeretlen férfihang szólt le a pinceajtó magasságából:

- Móricz úr, azonnal menjen haza, a családját baj érte! Föl se foghattuk mi történhetett. Nyomban elindultunk, fölrohantunk a lépcsőkön, sietve végig a Wesselényi utcán át a Malomárok, majd a Szamos hídján, le az állomás felé...

Itt már iszonyatos kép fogadott: ijedt, jajveszékkelő, síró emberek, rombadólt házak, pusztulás. Egy tehergépkocsi rakodóterén halottak egymáson, megcsönkített emberi maradványok. A hidelvi református templom előtt felborult fiáker, a ló teteme a szemközti ház emeleti erkélyén. A református kórház romokban, a falmaradványokon ágyak ágyneműk lógtak, por, téglatormelék mindenütt.

Lélekszakadva rohantunk be a Kálvin utcába, ahol nagyanyámék laktak. Itt aztán megtudtuk mi történt. Nagybátyám már járt a házunknál. Szinte eszünket vesztve rohantunk tovább, a Boldog utcában jobbról is balról is lebombázott házak, zokogó, jajgató, rémulten hadonászó emberek. Az állomás mellett átívelő nagyhídon néma légelhárító ágyú csöve szúrt bele a szikrázó égbe. De hát nem is tehetett semmit, a bombázók ötezer méter fölöttről szórták le terhüket. Az állomás helyén is romok, füst és por, pusztulás. Átrohantunk a Nádas-hídon, a Bükkösék vendéglője előtt be a mi utcánkba. De aztán meg kellett állnunk! Valóban földbegyökerezett a lábunk a látványtól. A házunk helyén mérhetetlenül nagy bombatölcser.

... Istenem, hányszor, de hányszor futottam azóta végig képzeletembe ezt a gyötrelmes utat, éreztem újra ezt a semmihez sem hasonlítható dermedtséget... Hiszen nem csak hatvanszor - ennyi éve történt - éltem át ezt a múltni és fakulni nem akaró rohanást, majd megtorpanást. Mindannyiszor, ahányszor édesanyámra és a romok alatt maradt hétéves húgomra gondoltam. Pedig csak jóval azután tudatosodott bennem az is, és értettem meg, hogy nekem is ott kellett volna lennem a romok alatt! Akkor csak álltam az iszonyattól, rémülettől vinnyogva, meg se fordulhatott a fejemben, hogy még reggel is duzzogva bánkódtam elorzott vakációm miatt, s keserűségemben túlságosan súlyosnak éreztem büntetésemet. Hiszen csak egy marék szénát csentem el a szekérről!

De hát ez a marék széna, de főképpen drága anyám „haragja” mentette meg az életemet.

*Móricz Antal (Budapest)
Szabadság 2004. június 9.*

*****

Apostoli liturgián

Öt éve hunyt el *Dr. Schütz Ödön*, a neves armenológus. Ebből az alkalomból a Magyar Patrisztikai Társaság 2004. nov. 1-én konferenciát rendezett a tiszteletére. A konferenciát megelőzően a budapesti belvárosi rk. plébániatemplomban Krikorian bécsi örmény apostoli érsek liturgiát végzett a tudós emlékére. Különböző okok miatt nem volt módomban az egész hosszú szertartáson részt venni, a Mi Atyánk éneklésétől követhettem nyomon.

Az összbemutatóm szerint szép volt, bár néha a 10-12 fős vegyes kar éneke hosszúnak tűnt, s úgy tetszett, hogy némelykor az érsek is „várakozott”. (Lehet, hogy egy örmény gyakorlatban ez másként van, de az énekkar nem bizonyos, hogy ezt ismerte!) Feltűnt azonban: volt különbség e között a liturgia és az Orly utcában látottak között. Nem történt meg pl. az „úrfelmutatás”: külön az ostya, külön a kehely, majd mindkettő együtt való felmutatása.

Mintegy negyvenen ültünk a templom padjaiban. Két-három ismerős akadt, de több „ismert” örményt azok közül, akik köztudottan az apostoli egyházhoz tartoznának, vagy azt támogatnák, nem láttam. Egy áldozó volt. A liturgia után beszélgető csoportok is alakultak, a tapasztalatom szerint úgy tizen beszéltek örményül.

Azt hiszem senki sem vitatja el, hogy az örmény apostoli egyháznak joga van itteni híveivel törődni, s szép gesztus a római katolikus egyháztól, hogy rendelkezésükre bocsátotta a templomot.

Életemben most először voltam az örmény apostoli egyház liturgiáján, s tán abban csalódtam, hogy több résztvevőre számítottam, bár tudtam, azok javarésze érdeklődő lesz. Érdekes színfolt volt az érseken a liturgikus ruha: a süveg és a gallér lila, a palást piros, az érseki pallium pedig kék volt.

Dr. Sasvári László

*****

Örmény egyház

Bács-Bodrogh vármegye területén egyik érdekes különlegesség az újvidéki örmény katolikus plébánia. A templom és paplak jelzi, hogy valaha a mostaninál nagyobb számmal kellett lenniök az örményeknek, kiknek emlékét ma már csak az egyházlátogatási jegyzőkönyvek őrzik. Az örmények hasonlóan az izraelitákhoz elszórta élnek jobbra Ázsia és Európa országaiban. Hazájok temérdek viszontagsága, sokféle külső és belső háborúságai, kivándorlásra készítették a lakosság tetemes részét. A népet élénk kalmár szelleme forgalmas vidékekre terelte s ez az oka, hogy jobbra kereskedelmi pontokon találjuk őket; szeretik a tengerpartot, kivált oly vidéken, hol a nép kevesebb hajlandósággal bír a kereskedelem iránt, ily helyeken ők a kereskedelem közvetítői. Újvidékre is a kereskedelem vonzotta őket, hova 1739-ben Belgrád veszedelme alkalmával telepedtek le.

A kalocsai érseki levéltárban őrzött 1831. évi egyházlátogatási jegyzőkönyv 1). ezeket írja az újvidéki örmény katolikus egyház eredetéről: „Miótan senki más nem akadt, ki ez ügyben felvilágosítást adhatna, felütöttük az örmény egyház jegyzőkönyvét (protocollum), mely örmény nyelven van írva s mivel e nyelvben jártas egyén más nem találkozott, kérésünkre az örmény plébánia lelkésze Vartan József páter Szent Antal-rendű szerzetes latin nyelvre fordította a jegyzőkönyv ide vonatkozó részét, mely következőképpen hangzik:”

„Az Úr 1739. évének augusztus havában, midőn a törökök Belgrádot már-már elfoglalták, mi örmények Belgrádot elhagyva, valamennyien futottunk a barbár seregek elől misszionáriusunk Erzerumci Jakabbal, a velencei örmény kolostor szerzetesével együtt s ide jövet, tanyát ütöttünk Újvidéken, Péterváradnak átellenében. 2) Letelepedésünk első éveiben misszionáriusunk és lelképásztorunk Jakab páter a latin katolikus plébánián lakott, hol mi részére lakásbért fizettünk s az istentiszteletet a latin szertartásúak templomában tartottuk. Minthogy azonban ezen állapot ránk nézve alkalmatlan volt, 1743. évi október hóban összejöttünk és elhatároztuk, hogy külön templomot építünk magunknak, mely célból elküldöttük misszionáriusunkat, Jakab atyát, Kalocsára Gábor érsekhez a templom-építésre való engedelem kieszközlése végett; ezt megnyervén, paplaknak megvettünk 200 frtért egy

háztelket, rajta ódon házikóval, azon pénzből, melyet templomépítésre gyűjtöttünk; kertjét besövényeztük, fákkal beültettük, e célra tett összes kiadásaink 400 frtra mentek."

„1744-ben Erzerumci Jakab páter visszatért kolostorába Velenczébe, helyébe a kolostor apátja, Medjessi Tivadar, erzsébetvárosi származású szerzetest küldte hozzánk lelkészül. Ennek idejében 1746-ban mi örmények ismét tanácsra gyűltünk és közös akarattal elhatároztuk templomunk fölépítését a már beszerzett anyagokból. Május 4-én letettük az alapkövet s ugyanazon 1746. évi november 27-én meg lőn áldva új templomunk."

Igy vették át ezen fontos följegyzést az örmény egyház jegyzőkönyvéből a fönnemlített egyházlátogatási jegyzőkönyvbe. Kerestem az eredeti okiratot, melyben - mint a Visitatio Canonica mondja - örmény nyelven volt mind ez leírva; az azonban ma már nem lelhető fel. Mindazáltal a fordítás teljes hitelű; mert a Visitatio Canonica hitelessége országos tekintélyvel bír, sőt ez okirat bizonyos tekintetben törvény erővel van felruházva.

1849-ben a régi örmény templom és plébániaház összes irományaival együtt tűzláng martaléka lett; akkor ment veszendőbe azon iromány is, melyet a Visitatio Canonica jegyzőkönyvnek (protocollum) nevez s melyben az örmény plébánia keletkezése le van írva. Az aligha volt más; mint a plébánia naplója. Ugyanis szokásban van a szerzeteseknél minden rendház ügyeiről naplót vezetni; ezen naplók nem ritkán becses történelmi adatokat rejtenek a múltnak viszontagságaiból; történetírók számtalanszor igen jó hasznát veszik azoknak. Ily napló lehetett azon protocollum, melynek följegyzését az idézett egyházlátogatási jegyzőkönyv örmény nyelvről latinra fordítva átvette s melyet fönnebb magyar szövegben közöltem. Az 1849-iki katasztrófa egyéb iratokkal együtt ezt is elemésztette, csak a kereszteltek, elhaltak és eskettek anyakönyvei maradtak meg az örmény plébánia összes irataiból, ezekben azonban a plébánia keletkezéséről és az örmények idetelepedéséről szóval sincs említés tévé.

Ezen anyakönyvek ránk nézve csak annyiban bírnak érdekléssel, a mennyiben megtudjuk belőlük, hogy az örmény hitközség 1732-ben szerveződött Belgrádban, midőn a bécsi kormány az örményeket oda telepítette a kereskedelem fejlesztése céljából. Mint a telepítés történetének fonalán láttuk, a belgrádi erőd átadásának közeledtét látva az iparos és kereskedői elem, sietett idejében megmenteni életét és vagyonát, Újvidékre menekült a szerb és német iparos és kereskedői osztály, velük jöttek az örmények is. Tehát az újvidéki szerb lakosság részben, a németiség nagyobb részben, az örmény telep pedig egészen Belgrádból származott ide az 1739-iki veszedelem alkalmával. Az örmények papjuk vezetése alatt jöttek, ki magával hozta a plébániai anyakönyveket, melyek 1732-től, a mint Belgrádban íratok, mai nap is épségben vannak.

Lelkészük - mint az 1831. évi egyházlátogatási jegyzőkönyv említi - rendszeren a Mechitaristák kongregációjához tartozó szerzetes szokott lenni. Előbb a rendnek velencei kolostorából volt kiküldve állandóan egy tag a plébánia vezetésére. Csupán 1762-65. volt világi pap a hitközség lelkésze; azután úgy mint előbb ismét a Mechitarista szerzet küldött lelkészt, kinek gondozására vannak bízva a Duna mentén egész Konstantinápolyig elszórtan élősködő örmények.

Templomuk - mint fönnebb - láttuk 1746-ban épült, 1849-ben leégett és sokáig hevert romjaiban, míg végre 1872ben Trandaphil Mária bőkezű áldozatkészsége kiemelte az enyészetből. Megújítva, ismét földel alá került, de hosszú ideig használatlanul állott belső díszítés nélkül. Míg végre 1891. év őszén a róm. katolikus hitközség a parochiális templom építése idejére átvette, fölszerelte és december 8-án megnyitotta az istentiszteletnek.

Már azon körülmény, hogy az örmény hitközség önerejéből templomot és paplakot épített, sejteti velünk, hogy valaha többen lakhattak itt az örmények, mint ma. Ez ügyben azonban legtüzetesebb felvilágosítást adnak az egyházlátogatási jegyzőkönyvek, melyekből mind a hívek számát, mind a plébánia állapotát időről időre pontosan megtudjuk. A kalocsai érseki levéltárban őrzött egyházlátogatási jegyzőkönyvek szerint

1763. évben az örmény plébánia	36 lelket számlált	3.)
1767. évben az örmény plébánia	45 lelket számlált	4.)
1798. " " " "	102 " "	5.)
1806. " " " "	74 " "	6.)
1810. " „ " "	75 " "	7.)
1813. „ „ " "	71 " "	8.)
1849. " " " "	30 " "	9.)

Mint ezen adatokból látható, a hitközség mindig csekély lélekszámmal bírt, de hívei mind módos kereskedők voltak. 1849-ben egyszerre megcsappant a létszám, midőn a fenyegető veszedelem elől több család más vidékre költözött. S így a mint a belgrádi veszedelem volt oka Újvidékre költözésüknek 1739-ben, úgy viszont az 1849. gyásznapok okozták részben itteni pusztulásukat. Azóta egyaránt fogynak, úgy, hogy ma összesen csak 6-an vannak, különben ezek is németeknek vallják magukat, Minden esetre problematikus színezetű jelenség, egy életrevaló fürge népnek számszerint való apadása. Ennek megfejtése azonban igen egyszerű, ha figyelembe vesszük az örményeknél hazánkban mindenkor tapasztalható nemzetiségi beolvadást.

Az asszimilációt nagyban elősegítette azon körülmény is, hogy az örményeknek saját iskolájuk nem volt; a gyermekek jobbra németül tanultak, lassankint saját nyelvüket is elfeledték, s más nemzetiségét sajátították el. Így tűnt el az újvidéki örmény gyarmat észrevétlenül. Mindenesetre figyelemre méltó etnográfiai jelenség: egy életrevaló nemzetiség gyarmatának eltűnése.

Érdújhelyi Menyhért

1) Visitatio Canonica Eccl. Armenicae Cathol. Neoplantensis anno 1813. Adic 20. Junii. Kalocsai érseki levéltár. Ujvidék.

2.) „Anno Domini 1739. mense Augusto, dum Turcae jam jam occuperant Belgradum nos omnes Armeni derelicto Belgrado fugimus a Manu Barbarorum una cum nostro Missionario P. Jacobo Erzerumci ex Monasterio Armenico Veneto, et venientes sedem figimus Neoplantae ad Petri Varadinum”

3.) Kalocsai érseki levéltár. Visitatio Canon. Eccl. Paroch. Neoplantensis Ritus Armenici. 1763.

4.) U.o. Visit. Can. 1767.

5.) U.o. Visit. Can. 1798.

6.) U.o. 1806.

7.) U.o. 1810.

8.) U.o. 1813.

9.) U.o. 1849.

Megjelent: Bács-Bodrogh vármegye egyetemes monográfiája II. kötet (204-208 old.) Zombor, Bittermann Nándor és fia könyv- és könyomdája 1896

(Eredeti helyesírással! Szerk.)

*****

Bogdán féle fényképészeti műterem. Kézdivásárhely, Kovászna m.

Jellege: Ipartörténeti emlék. Vezető: Dimény Attila.

Története: A Bogdán-féle műtermet az 1870-1880 körül alapították, s 1999-ig az alapító *Bogdán Ferenc* (1859-1918) leszármazottai vezették. Tőle fia, Bogdán Artúr (1883-1933) vette át, őt fia Bogdán Elemér (1914-1988) követte, halála után felesége, lécfalvi Jakó Etelka (1915-1999) dolgozott a műterembe. 2000-ben a magyar állam, a Nemzeti Örökség

Minisztériumának támogatásával megvásárolta a műtermet berendezésével, s rábízta a Kézdivásárhelyi Városi Múzeum által létrehozott alapítvány kezelésébe.

Irodalom: Ráday Mihály: Az utolsó lehetőség. *Népszabadság* 2000 április 22.; Miklósi-Sikes Csaba: Fényképészek és műtermek Erdélyben. Székelyudvarhely, 2000. 102.; Butka Zsuzsa: Napfény-műteremből fotómúzeum. *Antiquité* 2001/3. 25-28.

*Miklósi-Sikes Csaba: Múzeumok, gyűjtemények a Székelyföldön
Székelyudvarhely-Sümege, 2002*

*****

Bodvaj Bécsből nézvést

Földink, a Bécsbe származott *Dr. Száva Tibor-Sándor*, az erdélyi magyar és örmény gyökerek kiváló kutatója a lapunkban közölt Bodvaji vashámmal kapcsolatos írás kapcsán két érdekes és fontos tanulmányt juttatott el hozzánk, amelyet történészek, helytörténészek szíves figyelmében ajánlunk. 2003-ban, Kossuth Lajos születésének 200. évfordulója alkalmából a Bécsi Europa „Club” meghívott vendégeként az 1848-49-es forradalom és szabadságharc háromszéki vonatkozású eseményeiről tartottam előadást. Az ausztriai magyarok meglepően népes csoportját érdekelte a Kossuth-téma, s a program érdemi részének befejezése után sietős magánbeszélgetésekre is alkalom adódott. Így ismerkedtem meg dr. Száva Tibor Sándorral. Rendkívüli jártassága, napi tájékozottsága az erdélyi ügyekben, ismereteinek történelmi alapozása legmaradandóbb bécsi élményeim közé tartozik, amelyet mostani, 2004. október 9-én Bécsben keltezett levele is nyomatékosít. Idézem:

Tisztelt Szerkesztőség! Az alábbi két tanulmánnyal szeretném kiegészíteni Sylvester Lajos cikkét, amely a Bodvaji vashámmal kapcsolatos írás kapcsán íródott. Talán nem mindenki számára ismeretes az a történelmi háttér, amely meghatározza a vashámmal későbbi jelentőségét a forradalom idején. Ezért ajánlanám ezt a tisztelt olvasó figyelmébe, de főleg az utókor számára is, mint történelmi dokumentumot.

Külföldi útjaink vagy itthoni vendéglátásaink során nem első ízben tapasztaljuk, hogy a nagyvilágba szétszóródott, szórványsorsban élő nemzettársaink mekkora türelemmel és milyen érzékenységgel kutatják és szárazzák ki a magyar vonatkozású történelmi dokumentumokból egykori eleink nemes cselekedeteit, és építik be a hasznosítható tanulságokat magyarságtudatunk épületébe. Dr. Száva Tibor-Sándor ezek közül is a jelesebbek közé tartozik.

Sylvester Lajos

*****

A két Zakariás és a Bodvaji-vashámmal Zakariás Antal (1804-1871)

Gyergyóban született 1804-ben, Zakariás Miklós és Szarukán Mária első gyermekeként. Kereskedőnek tanult, de hamarosan ipari menedzserre vált (úgy is hívták a háta mögött, hogy „Werkes”), miután 1838-ban az ő tulajdonába került a balánbányai rézbánya, amelyet nagybátyjától, Zakariás Istvántól és társától Simon Tódortól vásárolt meg. Hamar beilleszkedett Balánbánya bányászközösségébe, ahol irányítása alatt gyors fejlődésnek indult a kitermelés az 1840-es évektől kezdődőleg. Jókai Mór a „Fekete gyémántok” c. regényének megírásához Balánbánya történetéből meríti adatait egy részét és Berend Iván alakjában tulajdonképpen Zakariás Antalt személyesíti meg, aki ott lakott a munkások között, ugyanúgy

mint Berend Iván. Zakariás fiatokat küldött (a regényhez hasonlóan) saját költségén bányász és bányamérnök iskolába. Így végzi el a selmecbányai főiskolát Wenczel Károly, a bánya későbbi igazgatója /1871-1894/, Hoffman Rafael, a zsilvölgyi széntelegek feltárója és testvére Géza, a borszéki kőszénbánya feltárója és első igazgatója. Az ő tulajdona volt a bodvaji (Magyarhermány) vashámor is 1834-től, ahol Gábor Áron az első három rézágyút öntötte 1848 őszén. Az általa kiképzett szakemberekkel geológiai kutatásokat végeztek az egész Székelyföldön, Borszékától Brassóig. Megindítja a bodvaji vashámort, a máréfalvi kőszénkitermelést, telepeket fedeznek fel Tölgyesen, Hollósarkán társtulajdonosa a szentkeresztbányai vasgyárnak. Egész tevékenységével olyan ipart teremtett, amellyel 16 000 forint bruttó évi jövedelmet tudott biztosítani a bányakitermelés után.

Kiterjedt üzlethálózata folytán belekerült az 1848-as események sodrába. Bodor Ferenc volt akkor Zakariás Antal üzemvezetője Balánbányán és az ő javaslatára az ágyúöntés megindításának helyéül Bodvajt választották, ahol biztosítva látták a megfelelő szakmai tudást, felszerelést és nyersanyagkészletet, amelyet maga a tulajdonos Zakariás Antal ajánlott fel Gábor Áronnak. Hogy nem üzleti számítás rejtőzött Zakariás Antal segítsége mögött, kitűnik abból a szállóigéből is, hogy a székely ágyúöntő kiadásokra „egy forintot kért” s indult ágyút önteni. Az osztrák hadsereg kevéssel ezután elfoglalja Erdővidéket és lerombolta a bodvaji vashámort, így tevődött át az ágyúöntés Kézdivásárhelyre.

Gábor Áron eredetileg az erdőfülei vashámorban akarta megvalósítani tervét (amely akkor Rauber Nándor földbirtokos tulajdonában volt), de ezt nem találta megfelelőnek, és ekkor fordult a már régebről ismert Zakariás Antal segítsége felé, aki szívesen vállalta az anyagi áldozatokkal járó nemes ügy felkarolását. Hogy követni tudjuk az eseményeket, szükséges még bemutatni egy olyan személyt, akinek ugyancsak jelentős szerepe volt az első ágyúk kivitelezésében. Ez a személy nem volt más, mint Bodor Ferenc, akinek tevékenysége sok ellentmondásra adott okot, de a végső kiértékelésben buzgalmas munkája hasznosnak bizonyult. Bodor Ferenc 1849 februárjában már a Csíkmadarason létesített löporgyár igazgatója lett, és ezáltal lehetősége nyílt arra, hogy Balánbányáról több tonna rezet szállítson, és nyersanyaggal lássa el a 48-as hadiipari műhelyeket. Szilárd történelmi tény, hogy 1848 őszén az ágyúöntés értelmi szerzője s nagyrészt kivitelezője Gábor Áron volt, de ehhez nagyban hozzájárultak Zakariás Antal és Bodor Ferenc is. Ezt erősíti meg az elismervény is, amelyet Gábor Áron írt 1849. jún. 7-én Zakariás Antalnak:

„-500 az az Ötszázforint vörös rézről, amely anyagot a Csík Sz: Domokosi Rézgyárból Salétrom termeszto üstök kikészítésökre az ottani gyár tulajdonossa Tisztelt Zachariás Antal Úrtól mint Álladalmi részletet hogy hiánytalan ki vettem légyen elismerem.”

Zakariás Antal tragédiájának oka jól ismert. Az 1850-es években megindult a nagytőke beáramlása, amely Erdély bányáiparát a kezébe kaparintja. Élén a Rotschild bankház osztrák-francia érdekcsoportja, amely átveszi az államtól az erdélyi vasutak és bányák egy részét. Fiókvállalata az osztrák Creditanstalt létrehozza Erdély második nagykitermelő tőkés csoportosulását, amely minden jövedelmező bányát kezébe akar ragadni, így a balánbányai bányát is. Miután Zakariást nem tudják rávenni, hogy eladja a bányát, tárnát nyitnak az eddig már kitermelés alatt álló bánya mellé és a munkásokat elcsalogatják magasabb munkabérekkel. A megtámadott tulajdonos ezek ellen az Udvarhelyi Bánya-Komisszáriátusnál tiltakozott, de teljesen eredménytelenül. Ilyen módszerekkel lehetetlenítették el az akkor még jólmenő bánya működését.

Az állandó zaklatást megúno Zakariás eladta a rézbányát 1858-ban egy bécsi székhelyű részvénytársaságnak 270 000 forintért, amelyből csak 200 000 forintot kapott kézbe, s a hátralevő összeget soha sem tudták felhajtani az örökösei. Zakariás Antal ettől kezdve családjával végleg Székelykeresztúrra költözött. A bánya még ezután tíz évig viszonylag jól

működött, de aztán csődbe került ismét, mígnem 1871-ben végérvényesen árverezésre nem került.

A bányát különböző cégek működtették tovább, de egyre kevesebb haszonnal 1894-ig. Privátéletéről annyit lehet elmondani, hogy 1839-ben nősült Gyergyóban, neje a gazdag Lázár Antal lánya Anna /1815-?/. Házasságukból született három gyermekéről tudunk: Miklós /1841-?/, Mária /1843-?/, Anna /1847-?/. Még születtek gyermekek Székelykeresztúron, de ezekről nincs dokumentálható írásanyag.

Zakariás Antal 1869 végén agyvérzést kapott és lebénult. Felesége gondos ápolása ellenére sem jött helyre ebből a komoly betegségből és 1871-ben váratlanul elhunyt a székelykeresztúri kúriájukon.

folytatjuk
dr. Száva Tibor Sándor, Bécs

*****

Örmény katolikus egyházunk hírei

Dr. Erdő Péter Bíboros, Érsek kinevezte *dr. Leszkovszky Pál* atyát plébániai kormányzónak az örmény katolikus templomunkba. Felállt a plébános segítésére szolgáló 5 tagú ideiglenes Gondnokság is, amelynek tagjai ideiglenes kinevezést kaptak az Érsek úrtól: Zakariás Antal Dirán, Kirkósa Gyula, Wertán Zsoltné, ifj. Vákár Tibor és ifj. Zárug Béla.

Az Örmény Katolikus Plébánia működéséhez, az Orlay u-i ingatlan állagmegóvásához szükséges pénzeket, adományokat az alábbi bankszámlára lehet befizetni: OTP Bank, Örmény Katolikus Lelkészség 11707024 - 20005210.

A Gondnokság és a Plébánia működéséről rövidesen bővebben tájékoztatjuk az olvasókat.

Szerkesztőség

*****

„Örmény ház” Gyulán

Gyula város központjában - a Százéves cukrászda mögött - a Jókai u. 4. sz. alatti házat a köznyelv „örmény ház” megjelöléssel is említi. A házat egyébként Ladics-ház néven ismerik legutolsó tulajdonosának családneve nyomán. Késő-barokk stílusban épült 1801-ben, mai formáját az 1870-es átalakítás során nyerte el. A ház történetéhez négy család kapcsolódik, mindegyik más-más nemzetet képvisel.

Az épületet 1849-ben *Sztojanovics Szilárd* (1806-1880) görög kereskedő vette meg. Az ő Krisztina nevű leányát feleségül vette *Ladics György* ügyvéd 1863-ban. Szarvasi származású, így feltehetően szlovák gyökerekkel rendelkezett. A fia, *Ladics László* - szintén ügyvéd - 1892-ben feleségül vette *Kliment Katalint* (1869-1949). A Kliment család osztrák eredetű, a családból Gyula (1836-1906) 1868-ban nősült. Felesége *Csausz Szidónia* (1849-1917), édesapja *Csausz Lajos* (1806-1866) gyulai orvos volt, a neves örmény származású orvosprofesszor, *Csausz Márton* (1796-1860) unokatestvére. Csausz Márton volt Csausz Szidónia keresztapja. A ház a Ladics ágon öröklődött, s íme a családban görög- szlovák-osztrák- örmény vér keveredett.

A ház történetéről könyvecske jelent meg *Bencsik János - Bugár - Mészáros Károly* szerzőpáros tollából *Gyula - Ladics-ház* címmel. (Tájak- korok-múzeumok kiskönyvtára. 344. kötet, 1989.) Az épület ma múzeum, mely bepillantást enged a gyulai polgárok XIX. századi világába. A mai berendezésben vannak Csausz Lajos hagyatékából.

Az első szövegközti kép aláírása: Kliment, Ladics, Csausz családtagok 1897-ben. A kaputól számított második szoba, a szalon. A benne levő neocopf stílusú garnitúra Kliment

Gyula és Csasz Szidónia hagyatékából való, de van egy tabernákulum alakú szekrény (amelyet az oltárookra szoktak helyezni), ez még Csasz Lajosé volt, de itt látható az ő „aszklepiánus kígyóbotja” is. (A kígyó az orvostudomány szimbóluma, a boton csavarodik). Több portróját is itt láthatjuk.

Gyulán több örmény vonatkozású emlék is látható. Ez a ház mutatja, hogy különböző nemzeti gyökerekkel rendelkezők milyen szépen illeszkedtek be a város polgárainak a társadalmába.

Dr. Sasvári László

*****

Szervátiusz Jenő díj

1983. február 18-án a Vigadó Galériában nagyszabású kiállítást rendeztek a 80 éves *Szervátiusz Jenő* tiszteletére. A csodálatos helyszín és a csodálatos szobrok életre szóló élményként maradtak meg bennem.

Szervátiusz Jenő a modern faszobrászat egyik legkiválóbb képviselője volt. Drámai stílusa a népi művészetben gyökerezik.

1903. július 4-én született Kolozsvárott. A fafaragás mesterségét már korán elsajátította. 1925-ben Párizsban tanul az École Libre szabadiskolában, majd szülővárosában folytatja tanulmányait a Belle Arte Művészeti Iskolában.

1929. tavaszán a Hivatalos Szalon kiállításán díjat nyer. 1933-ban szabadiskolát nyit Kolozsvárott.

1933 óta rendszeresen kiállít egyéni és csoportos, belföldi és külföldi tárlatokon.

Bejárta Erdélyt, Nagybányán, Gyergyószentmiklóson, Csíkmenaságon és Csíksomlyón élt és dolgozott.

A Kolozsvári Művészeti Intézetben mintázást tanít. Kőben, márványban, de leginkább fában dolgozik. Köztéri művei állnak Farkaslakán, Csíkmenaságon, Pápan, Székelyudvarhelyt.

Műveit múzeumok és magánygyűjtemények őrzik. Műveinek száma ezernél többre tehető.

„Különálló jelenség Szervátiusz Jenő... munkáiból komoly és gazdag lélek szól hozzánk, az erdélyi hegyvilág és fanyílág nehéz sorsosai az élet barázdáival... ”

(Lyka Károly 1937)

„A modern magyar faszobrászat legnagyobb erejű, legegységibb formavilága, s egyben legnagyobb képviselője az erdélyi Szervátiusz Jenő, a székely balladák modern költője. De költeményeit szobrokká mintázza és faragja.”

(Nagy Zoltán 1941)

„Szervátiusz Jenő emberi megértést, jóságot keresett, szeretetre vágyott, s azt az egyszerű nép közt meg is találta.”

(Művészet 1978/8)

„Az a tisztesség, szenvedély és őszinteség, melyet Szervátiusz öt évtizedes fejlődésének csaknem minden fokán tanúsított, záloga annak..., hogy életművét tartós és egyetemes értéké teljesítse ki...”

Fatörzsekre rótt csodálatos emberséget hozott létre... a feledés nem fogja eltemetni és a múlt idő nem fogja megsemmisíteni őket.”

(Sorbán Raoul 1973)

Szervátiusz Jenőt nyolcvanéves korában 1983-ban az Úr magához szólította.

Fia, *Szervátiusz Tibor*, (Kolozsvár 1930-) szobrászművész, édesapja 100. születésnapján (2003-ban) alapította a *Szervátiusz Jenő díjat*. A díj átadására a Budai várban, a Hilton-hotel Anjou-termében került sor 2004. október 27-én.

Ez a terem a 12. században épült Mária templom helyén található. A Kerengő, ahol a díjazott festőművész képeit megtekintettük, 1254-ben épült. Itt látható az a kútka, amelyet Mátyás királyunk 1474-ben adományozott a dominikánus kolostornak.

Szervátiusz Klára ismertette az Alapítvány történetét.

Megemlékezve *Szervátiusz Jenőről* részletet olvasott fel egy 1978-ban készült riportból. Ebben *Szervátiusz Jenő* visszaemlékezett a Gyimesekre, Setétpatakára, ahol egy fiúcska a furulyáját fújta, s mintha hulló csillagok muzsikáltak volna, mert a zenét nemcsak a fülével, hanem a lelkével is hallgatja az ember.

A díj alapításával az volt a céljuk, hogy felhívják a figyelmet a magas kultúrával rendelkező művészekre. A globalizmus elleni harc a cél, bármilyen reménytelennek is látszik, meg kell próbálni. Az első (2003 évi) díjat *Györfi Sándor* kapta.

Az ez évi díjazott: *Márton Árpád* csíkszeredai festőművész. A laudációt *Banner Zoltán* művészettörténész mondta.

Márton Árpád 1940. október 06-án született. Az 1960-as években lépett a festőművészek sorába. Életműve egységes, korszakai alig megkülönböztethetőek egymástól. Tanulmányait Kolozsvárott folytatta. *Szervátiusz Jenő* tanítványa volt, akitől azt tanulta, hogy „sohase feledd, honnan jöttél”. 1973-ban fellépett olajallergiája miatt áttért a vízfestékre, majd kikísérletezett egy olajtempera festéket, a képeit ezután ezzel készítette.

Művészpédagógiai munkássága kiemelkedő. A csíkszeredai *Makovecz Imre* által tervezett templom altemplomában most fejezte be a festményét.

A díjátadás megható percei következtek. *Szervátiusz Tibor* édesapja fényképe előtt átadta az édesapja emlékére alapított díjat.

Márton Árpád köszönetet mondott és elmesélte, hogy *Jenő* bácsi (aki tanára volt) hangsúlyozta, hogy „tanulva kell alkotni, és alkotva kell tanulni.”

Emberségből példát, tarisznyát kaptak a mestertől. *Szervátiusz Jenő* egy teljes tanulócsoporthoz hívott meg egyszer vacsorára, mert a tanítványok régen ettek utoljára, s nagyon éhesek voltak. Egy egész bárányt főztek meg, hogy mindenki jóllakhasson.

Márton Árpád meghatottan mondta, hogy „otthonról hazajött, és itthonról hazamegy!”

A kerengőben *Demeter Ervin* országgyűlési képviselő nyitotta meg a kiállítást. *Szervátiusz Klára* búcsúzóul elmondta, hogy a jövőben a *Szervátiusz Jenő* díjat nemcsak művészeknek, hanem művészettörténészeknek, és újságíróknak is szeretnék odaítélni, olyan embereknek, akiknek céljuk, hogy „örizzék a lángot!”

Petrás Mária énekét és *Juhász Zoltán* dudáját, furulyáját hallgatva úgy éreztem, mintha hulló csillagok muzsikálnának: nemcsak a fülemmel, a lelkemmel is hallgattam a zenét.

Hazatérve elővettem a kolozsvári *Szervátiusz Múzeumban* kapott képsorozatot, ahol *Apa* és *Fia* összesen 84 munkája látható. Szeretem ezt a csodálatosan felújított házat, a kertet a szökőkúttal, a kőből-fából-márványból faragott szobrokkal.

Nézem a képeken az 1960-ban faragott *Őnarcképét*, az 1969-ben faragott *Fiam portréját*, az 1977-ben készült *Emré bát*, az 1965-ben faragott *Csodálatos Mandarint*, és az 1957-es *Csángó siratóasszonyt*. A képek láttán eszembe jut *Sorbán Raoul* 1973-ban írt kritikája:

„Fatörzsekre rótt csodálatos emberséget hozott létre... a feledés nem fogja eltemetni és a múltó idő nem fogja megsemmisíteni őket.”

Csíkszentgyörgyi -Ficus Margit

(A kiállítás november 27-ig látogatható. Budavár, Hilton szálló, Anjou terem)

*****

Erdélyi örmény peregrinusok V. befejező rész

Pap, Emanuel Armenus Tr. 1777 Bécs-philos. stud.

Pap, Johann, Klausenburg 1848, Bécs-műegyetem: mérnöki. Apja mészáros volt Kolozsváron.

Pap, Sigmund v. Nagybánya - Pap Zsigmond. 1844. jan. 12. Bécs-képzőművészeti, 20 éves, róm. kat. Apja birtokos volt. Miniatürfestő lett. Meghalt 1904. jún. 20-án Nagybányán.

Patruban, Martin Tr. Nobilis: 1772 Bécs- phys. stud.

Pladschindar, Gratian, Szamosújvár - Placsintár Gratian: 1819. Bécs- pharm. stud. Szül. Szamosújváron, ahol apja örmény kereskedő volt. Tanulmányait befejezve szülővárosában működött gyógyszerészként. 1840-ben ugyanaz, de a „Placsintár” gyógyszertár még 1874-ben is létezett.

A továbbiakban Péter H. Mária könyvéből idézek:

Placsintár Dávid (1826-1901)

1826 október 10-én született Szamosújvárt ősrégi örmény családban. Nagyapja kereskedő volt ebben a városban, apja, *Placsintár Gratian* pedig gyógyszerész, aki oklevelét 1819-ben Bécsben kapta meg és hazatérte után Szamosújváron az 1788-ban reáljogot nyert, *Szentháromság*hoz címzett gyógyszertár tulajdonosa lett. E gyógyszertár felállításának körülményeit hiteles okiratok alapján részletesen ismerteti könyvében Orient Gyula. Az általa közöltek szerint az első tulajdonos Karácsonyi Karácsony szamosújvári polgár, főorvós volt, aki a város örmény templomának építéséhez jelentős anyagi támogatást adott.

Placsintár Dávid iskoláit Kolozsváron végezte, majd apja gyógyszertárában gyakornokoskodott. A gyakornoki évek után ő is Bécsbe megy egyetemi tanulmányait végezni, 1851-ben kap gyógyszerészmesteri oklevelet. Már otthon gondos nevelésben részesült, a latin, görög, német, francia és az örmény nyelvet tanulta. Hazatérte után apja gyógyszertárában dolgozik. 1874-es adat szerint a tulajdonos *Placsintár Károly*, aki gyógyszerészmesteri oklevelét Bécsben 1839-ben kapta meg, de ugyanekkor a gondnok Placsintár Dávid. Nem sikerült tisztázni kettejük közt a rokoni kapcsolatot (idősebb testvér?), sőt felmerült az a kérdés is, hogy csak elírás, mert az előbbinek a neve többet nem fordul elő. Apja halála után a gyógyszertár tulajdonosa Placsintár Dávid lesz. Az 1882-ben megjelent Egészségügyi Kalauz rajta kívül Hrobony Pál gyógyszerész nevét is említi a szamosújvári gyógyszerészek közt.

(Szerk. megjegyzés: Az 1866-os szamosújvári színházi plakátokon szerepel Hrobony Pál gyógyszerész neve, a színházi belépőjegyeket nála lehetett a gyógyszertárban elővételben megvásárolni.)

A város művelt, megbecsült polgára volt. 1872-ben polgármesterré választották és több mint harminc évig maradt ebben a tisztségben. Ez idő alatt több iskolát, kaszárnyát, új hidat építtetett a Szamos folyóra, számos jóléti intézményt létesített, eltörölte a hídvámat, megnagyobbította a sétateret. A társadalmi intézmények tevékenységében is részt vett: igazgató tanácsosa volt a római katolikus egyházközségnek, a Szamosvölgyi Vasútnak, a Hitelbanknak, a Szamosújvári Társalkodó Körnek. Egyetemi hallgatóknak ösztöndíj-alapítványokat létesített. 1877-ben a szegedi árvízkárosultak megsegélyezésére 50-50 forint

pénzadományt ajánlott fel munkatársával, Hrobony Pál gyógyszerésszel együtt.

Leánytestvére, Placsintár Veronika *Issekutz Adeodátnak*, a marosvásárhelyi törvényszék elnökének a felesége lett, és az ő fiuk *dr. Issekutz Hugó* gyógyszerész, a kolozsvári FJTE egykori tanára.

Placsintár Dávid 1901-ben hunyt el Szamosújváron hetvennégy éves korában. 1900-tól a szintén örmény származású *Nits János* volt a kezelője, 1910-ben már bérlője a Placsintár örökösök tulajdonában levő gyógyszerertárnak, és 1918-tól a tulajdonosa évtizedeken át 1943-ig, majd ettől kezdve az államosításig fia, *Nits Gyula* vezeti. A város második gyógyszerertárát csak az 1920 utáni években állították fel.

Plaschindar, Theodatus Tr. 1760, Bécs- theol. stud.

Porcian Antal, Temesvár, 1739. nov. 29. Bécs-képzőművészeti: építészet. Apja katonaorvos volt.

Szenkovits, Martin v. Klausenburg - Szenkovits Martin; 1825. nov. 7. Bécs - Laimgrube - hadmérnöki. Szül. 1812. nov. 25. Apja kereskedő. 1831. júl. 13-án távozott az akadémiáról.

Török Péter Erzsébetváros, 1789. szept. 14. Bécs-Wiend - hadmérnöki, 15 éves. Apja magánzó volt. Kilépett 1790. júl. 19-én.

Gudenus nyomán: szül: 1773. nov. 23. Feleségei: I. Dániel Margit, II. Márkó Margit, 9 gyermeke volt.

Verzár, Joachim v. Szamosújvár, 1840. Bécs- med. stud. Apja örmény polgár, táblai ülnök volt. Szül. Szamosújváron 1821. ápr. 18-án. Tanulmányait befejezve Pest-Budán, közelebbről a Margit-szigeten lett fürdőorvos. Meghalt 1889. máj. 17-én, Budapesten.

Wertan, Johann v. Kronstadt, 1825. okt. 20. Bécs – Laimgrube- hadmérnöki, 15 éves. Szül. 1811. ápr. 13-án. Apja örmény kereskedő volt. 1831. okt. 10-én tanulmányait befejezve zászlós lett az 51-es Mecseny mérnöki ezredben.

Werzar, Georg Szamosújvár, 1842. Bécs- med. stud. V. évf. Szül. Szamosújváron, ahol apja orvos volt. Születési napja 1818. dec. 17. Tanulmányait befejezve gyakorló orvos lett. Talán élt 1914-ben is.

Werzár, Johann v. Debrecen - Szamosújvár, 1801/1805 Bécs- med. stud. Nemesi családból származott, 1807-ben szerzett orvosi diplomát. Szül. 1781-ben. Apja W. István szamosújvári örmény volt. Külföldi tanulmányait befejezve gyakorló orvos lett Szamosújváron. 1813. júl. 29-én vette nőül Korbuly Máriát. Meghalt 1846. február 28-án.

Ezzel végére értem az örmény származású erdélyi peregrinusokról készített ismertetőmnek, melyet az 1701 és 1849 között külföldi egyetemeken tanuló ifjakról állítottam össze.

Bizonyára többen is vannak, hiszen a leányágon örmény gyökerű ifjakról nem árulkodik a nevük, azok felderítésére nem vállalkozom.

Vannak azonban olyan források, amelyeket még érdemes abból a szempontból vizsgálni, hogy kiszűrjük az erdélyi örménymagyarokat.

Kívánom, hogy sok olvasónk lelje örömét abban, hogy egy-egy felmenőjéről új adatokat olvashat.

Bálintné Kovács Júlia

*****

Hírek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 2004 évi pályázati eredményei:

Az egyesület működési költségeire az

Országgyűlés Kisebbségi, Emberi jogi és Vallásügyi Bizottsága	600 e Ft
Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma	350 e Ft
Nemzeti Civil Alapprogram	1000 e Ft

támogatást biztosított.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek *füzetek* havi lap támogatására:

Fővárosi Közgyűlés Kisebbségi, Emberi Jogi és Vallásügyi Bizottsága	
Esélyegyenlőségi Alap	200 eFt
Országos Örmény Önkormányzat	200 eFt

támogatást biztosított.

Az APEH az adózók személyi jövedelemadó 1 %-a felajánlásából 409 eFt-ot utalt át egyesületünk bankszámlájára.

Az összeget az egyesület örmény műtárgy vásárlására, valamint restaurálásra, továbbá a 2005 évi emléknaptár kiadására kívánja fordítani az örmény népirtás 90. évfordulójára Szabó László fotóművész Musza Dagon készült fotóival, Lászlóffy Aladár Kossuth díjas költő verseivel, örmény és angol fordításban.

Az egyesület megköszöni a pályázati támogatásokat és közösségünk tagjainak, honfitársainknak a személyi jövedelemadójuk 1 %-a felajánlását. Felhasználásáról be fogunk számolni.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

*****

A Fővárosi Örmény Önkormányzat

a Fővárosi Örmény Klub projekt működtetése támogatására beadott pályázatát a Fővárosi Közgyűlés Kisebbségi, Emberi Jogi és Vallásügyi Bizottsága 200 e Ft támogatásban részesítette, amelyet ezúttal is tisztelettel megköszönjük.

dr. Issekutz Sarolta, elnök

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kiadó decemberre megjelenteti a **2005-ös emléknaptárt** az örmény népirtás 90. évfordulójára. A kiadványt támogatja a Fővárosi Örmény Önkormányzat, a Budapest Főv. II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat, valamint a XIII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat. Az emléknaptár 1400 Ft-ért lesz megvásárolható a Fővárosi Örmény Önkormányzat székhelyén: 1054. Budapest Akadémia u. 1. IV. 426 ajtószám alatt, félfogadási időben, Asztalos Jolán titkárságvezetőnél. Telefon: 332-1791.

Az A3 méretű falinaptárt Szabó László fotóművész Musza Dagon készített 13 felvétele díszíti. A képekhez Lászlóffy Aladár Kossuth díjas költő írt verseket, melyeket örményre Vahram Martirosyan jereváni műfordító, angolra Zsigmond Benedek armenológus fordított.

A naptárt az Artisthus Bt tervezte.

Ugyanitt szerezhető be **Ávédik Lukács: Szabad királyi Erzsébetváros monográfiája 1896 reprint** kiadása 3000 Ftért, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kiadó új kiadványa (Erdélyi Örmény Múzeum sorozat 9. kötet).

*****

Október 26. XI. ker. Karinthy Szalon

A XI. kerületi Örmény Önkormányzat rendezésében *A magyarországi és erdélyi magyarörmény fotóművészek IV. kiállításának* megnyitójára került sor.

Megnyitóbeszédet *Szesztay András*, a XI. ker. Önkormányzat Kulturális Bizottság elnöke tartotta, majd *Kátainé Szilvay Ingrid* zongoraművész és *Keszy Harmath Gergely* tangóharmonika művész játékát élvezhették az érdeklődők. Pazar örmény étek koronázták az estet *Keszy Harmath Péterné* jóvoltából. A házigazda *Harmath Kálmán* kerületi örmény elnök volt.

Kiállítók: Gajzágó Jolán, Kabdebó János, Kováts Mária, Mészáros Ábel, Pintér Erzsébet, Száva János, Tutsek János, Zakariás Antal, Zakariás Réka, Fancsali Bence, Fancsali Gergő és Fancsali G. János. A kiállítás november 12-ig tekinthető meg.

*****

Szomorújelentések

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy

Lázár Jánosné

2004. október 4. napján 87. évében elhunyt. Földi maradványait október 13-án 12,30 órakor helyezték örök nyugalomra az Óbudai temetőben, katolikus vallás szerint. Gyászmisét október 13-án a Rózsafüzér királynéja domonkos templomban mondtak az elhunyt lelki üdvéért.

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy

Issekutz György

okleveles, aranydiplomás mérnök életének 75. évében türelemmel viselt betegsége után elhunyt. Temetése október 21-én 10 óra 30 perckor volt a Farkasréti temetőben. Engesztelő szentmisét a temetés napján 16 óra 45 perckor mondtak a VI. kerület Szondi u. 67 szám alatti Szent Család plébánia templomban.

Gyászolják: felesége, gyerekei, unokái, testvére, veje, rokonai, munkatársai és mindazok, akik szerették.

Szomorú szívvel, de Isten akaratában megnyugodva tudatjuk, hogy

Dr. Zakariás Zoltán

nyugalmazott mérnök alezredes, a történelemtudomány kandidátusa, alkotó munkával teli életének 95. évében, 2004. október 12-én, örökre eltávozott.

2004. november 5-én, 12,45-kor a Farkasréti temetőben a római katolikus szertartás szerint vettünk tőle végső búcsút, majd délután 2 órakor a Felső-Krisztinavárosi plébániatemplomban engesztelő szentmiseáldozatot mutattunk be érte.

Gyászolják: Felesége, gyermekei, unokái, dédunokái szerettei.

Emléküket kegyelettel megőrizzük.

*****

Meghívó

A *Fővárosi Örmény Klub* következő klubdélutánja november 18-án 17 órakor lesz a Magyarok Háza I. emeleti zenetermében (Budapest. V Semmelweis u.13.)

Műsor:

Szemelvények az örmény muzsika évszázadaiból

Előadja és zongorán játszik *Kátainé Szilvay Ingrid.*

Közreműködik *Fogolyán Kristóf* fuvolaművész.

Mindenkit szeretettel várunk.

A *Budapest Főváros II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat* szeretettel hív minden érdeklődőt 2004. november 22. (hétfő) du. 17 órára *Szabó László fotóművész Örmény templomok, kolostorok* c. kiállításának megnyitójára.

A kiállítás helyszíne: Marczibányi téri Művelődési Központ Galéria, Budapest II. Marczibányi tér 5/a.

A kiállítást kulturális műsor színesíti, majd örmény fogadás ízesíti. Mindenkit szeretettel vár

dr. Issekutz Sarolta elnök

A *Fővárosi Örmény Önkormányzat* és a *Budapest Főváros II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat* 2004. december 2-án közös

közmeghallgatást

tart a Fővárosi Örmény Önkormányzat székhelyén: Budapest V Akadémia u. 1. IV. emelet 430 szám alatt.

Mindenkit szeretettel várnak a rendezők.

*****

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja az adományok gyűjtését az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Megköszönjük az eddig hozzánk eljuttatott adományokat, továbbítjuk azokat. Pénzbeli adományokat az egyesület bankszámlájára is be lehet fizetni.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: **dr. Issekutz Sarolta**, fogadói idő minden szerdán 16-18 óra között.

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK - füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatta: Fővárosi Örmény Önkormányzat

Budapest Főváros Önkormányzata Esélyegyenlőségi Alap

és az Országos Örmény Önkormányzat

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Felelős kiadó: dr. Issekutz Sarolta

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia, Dobó Attila

Szerkeszti: Artishus Bt.

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Nyomdai munkák: Timp® Kft.